

INHALT

Prolegomena	XIII
I. Handschriftliche Überlieferung	XIII
II. Technische Erläuterungen	XIII
1. Zur Schreibweise	XIII
2. Zum Quellenapparat	XIII
3. Zum Variantenapparat	XIV
III. Abkürzungen	XIV
Literaturverzeichnis	XV

NICOLAUS DE ARGENTINA SUMMA

Liber secundus

TRACTATUS TERTIUS: De motu locali	3
Prooemium	3
Sectio prima: De motu locali in communi	3
Quaestio unica: Utrum motus localis sit prior naturaliter omnibus aliis speciebus motus	3
Sectio secunda: De motu locali in speciali: De motu caeli in se	6
Prooemium	6
Quaestio prima: Utrum motus caeli sit primus inter omnes motus	6
Quaestio secunda: Utrum motus caeli habeat contrarietatem	6
Quaestio tertia: Utrum motus caeli loquendo naturaliter possit esse aeternus	8
Quaestio quarta: Utrum motus caeli sit motus per se	12
Quaestio quinta: Utrum motus caeli sit localis vel situalis	13
Quaestio sexta: Utrum motus caeli sit causa omnium aliorum motuum	14
Sectio tertia: De condicionibus primi mobilis	19
Prooemium	19
Quaestio prima: De eis, quae pertinent ad substantiam primi mobilis	19
Articulus primus: Utrum caelum sit elementum vel elementatum	20
Articulus secundus: Utrum caelum sit generabile et corruptibile	21
Articulus tertius: Utrum caelum sit corpus simplex vel compositum	22
Quaestio secunda: De eis, quae pertinent ad quantitatem continuam primi mobilis	22
Articulus primus: Quae sit figura caeli	23
Articulus secundus: Utrum caelum sit finitum vel infinitum	24

Articulus tertius: Utrum aliquid sit extra caelum	25
Articulus quartus: De dextro et sinistro caeli	26
Articulus quintus: De ante et retro caeli	29
Articulus sextus: De sursum et deorsum caeli	29
Quaestio tertia: De eis, quae pertinent ad quantitatem discretam primi mobilis	30
Prooemium	30
Articulus primus: Utrum sit possibile esse plures mundos	31
Articulus secundus: Utrum sint plures sphaerae	33
Articulus tertius: De condicionibus caeli empyrei	34
Articulus quartus: De condicionibus primi mobilis	34
Articulus quintus: De condicionibus firmamenti	36
Articulus sextus: De motibus planetarum in communi	38
a. Utrum aliquis planetarum vel omnes possent moveri motibus propriis vel solum moveantur motu suorum orbium	38
b. Posito, quod planetae habeant proprios motus, utrum propter eorum elevationem vel depressionem oporteat ponere semper inter duas sphaeras corpus medium vel spatium vacuum, vel possibile sit sphaeras se contingere	40
Articulus septimus: De effectibus planetarum in communi	42
Articulus octavus: De condicionibus Saturni	46
Articulus nonus: De condicionibus Iovis	46
Articulus decimus: De condicionibus Martis	47
Articulus undecimus: De condicionibus solis	47
Articulus duodecimus: De condicionibus Veneris	50
Articulus tertius decimus: De condicionibus Mercurii	51
Articulus quartus decimus: De condicionibus lunae	51
Quaestio quarta: De condicionibus primorum mobilium quantum ad qualitatem	55
Prooemium	55
Articulus primus: De lumine stellarum	55
a. Quare una sola pars in orbibus planetarum et in orbe stellarum fixarum quaedam partes luceant et quaedam non	56
b. De illuminatione lunae et quomodo recipiat lumen	56
c. Quare ex interpositione lunae inter nos et solem accidat eclipsis	57
Articulus secundus: De raro et denso et aliis qualitibus, quae sunt in caelo	57
Sectio quarta: De condicionibus primorum motorum	59
Prooemium	59
Quaestio prima: Utrum Deus sit motor primi caeli et de condicionibus primi motoris	60
Quaestio secunda: Utrum caelum moveatur ab anima vel ab aliqua alia natura	61
Quaestio tertia: De comparatione primi motoris ad motores inferiores	64

Quaestio quarta: De numero motorum	65
Quaestio quinta: De modo, quo movent primi motores	65
Quaestio sexta: De fine motus caeli ex parte motorum et ex parte mobilium	66
Sectio quinta: De motu gravium et levium	67
Prooemium	67
Quaestio prima: Utrum gravia et levia moveantur ab anima	67
Quaestio secunda: Quomodo gravia et levia habeant principium motus in se	67
Quaestio tertia: Quomodo gravia et levia moveantur a generante	70
Quaestio quarta: Utrum motus gravium et levium sit naturalis	71
Quaestio quinta: Utrum motus gravium et levium in fine intendatur	72
Sectio sexta: De motu processivo animalium	73
Prologus	73
Quaestio prima: De motu cordis	75
Prooemium	75
Articulus primus: Quid moveat cor	75
Articulus secundus: Qualis sit motus cordis, utrum circularis vel qualis	77
Articulus tertius: Quare motus cordis sit sine lassatione durans per	
totam vitam animalis	78
Articulus quartus: Quare motus eius non subiacet voluntati	80
Articulus quintus: Utrum motus cordis sit principium omnium	
aliorum motuum in animali	82
Articulus sextus: Quis sit modus, quo cor movet alia membra	85
Quaestio secunda: De principiis motus processivi in communi	87
Prooemium	87
Articulus primus: Quae sint principia motus processivi	87
Articulus secundus: Quot sunt principia motus processivi	88
Articulus tertius: Quomodo verum sit, quod dicit Philosophus in III	
<i>De anima</i> , quod huiusmodi principia sint unum specie	89
Articulus quartus: Quomodo talia principia sint reducibilia ad	
aliquod unum	90
Quaestio tertia: De motu phantasiae	91
Prooemium	91
Articulus primus: An phantasia possit esse principium motus	
processivi	92
Articulus secundus: Quare sensus communis vel aliae potentiae	
sensitivae eodem modo moveant	92
Articulus tertius: Quis sit modus, quo movet phantasia	92
Quaestio quarta: De motu intellectus practici	93
Quaestio quinta: De motu appetitus	94
Prooemium	94
Articulus primus: Quomodo appetitus in nobis sint contrarii	95
Articulus secundus: Quomodo appetitus superior movet inferiorem . .	95
Articulus tertius: Utrum potentiae vegetativae possint moveri per	
appetitum intellectivum sicut sensitivae et appetitus sensitivus	95
Articulus quartus: Quomodo species practicae moveant	97

Articulus quintus: Quare in motu processivo accidit lassitudo et quare in principio et in fine est remissior et in medio intensior	99
Articulus sextus: Qualis sit iste motus.	99
Quaestio sexta: Quomodo exsecutio motus processivi fiat per membra	100
Prooemium	100
Articulus primus: Utrum in omni motu animalis sit aliquid immobile .	100
Articulus secundus: Utrum in omni motu animalis sit aliquod firmum et immobile et extra ipsum esse, super quod firmetur et fundetur huiusmodi motus	102
Articulus tertius: Quibus virtutibus fit exsecutio motus animalis per membra	103
Quaestio septima: De fine motus processivi	104
Sectio septima: De motu violento	106
Prooemium	106
Quaestio prima: Quis sit motus violentus	106
Quaestio secunda: Quare in aliis speciebus motus non invenitur violentus sicut in motu locali	107
Quaestio tertia: Quare motus violentus in fine remittatur	108
Quaestio quarta: Quare nullum violentum sit perpetuum	108
Quaestio quinta: Quae sint species motus violenti	108
Sectio octava: De motu in vacuo.	110
Prooemium	110
Quaestio prima: De motu in vacuo in se	110
Prooemium	110
Articulus primus: Utrum, si vacuum esset, posset esse motus in eo . . .	110
Articulus secundus: Utrum motus in vacuo compositus esset ex mutatis esse	111
Articulus tertius: Utrum motus in vacuo esset in instanti temporis nostri	111
Articulus quartus: Utrum omnes motus in vacuo sint innaturales	114
Articulus quintus: Utrum omnia, quae moventur in vacuo, moventur aequae velociter et in instanti	114
Articulus sextus: Utrum vacuum cederet ei, quod moveretur in eo . . .	115
Quaestio secunda: De motu in vacuo in ordine ad suam propriam mensuram	116
Prooemium	116
Articulus primus: Utrum, quamvis in vacuo non esset motus proprie sumptus, tamen essent in eo plura mutata esse, utrum illa mensurarentur uno instanti vel pluribus.	116
Articulus secundus: Posito, quod pluribus, utrum talia plura mutata esse facerent tempus continuum	117
Articulus tertius: Utrum instantia illa differrent re vel ratione	118
Articulus quartus: Utrum, si motus in vacuo esset, in instanti posset ex eo concludi verificatio contradictoriorum simul	118
Sectio nona: De motu locali angeli	119

Prooemium	119
Quaestio prima: An angelus possit moveri localiter	120
Quaestio secunda: Utrum angelus possit transire de extremo ad extremum non pertranseundo medium	121
Quaestio tertia: Utrum angelus moveatur in instanti vel in tempore	123
Quaestio quarta: Utrum motus suus sit proportionalis aliis motibus et tempus eius motus mensurans tempori nostro	124
Quaestio quinta: In quo differat motus, quo se movet per corpus, a motu, quo movet corpus	125
 TRACTATUS QUARTUS: De motu augmenti et deminutionis	127
Prooemium	127
Sectio prima: De motu augmenti et deminutionis in se	127
Quaestio prima: Quid sint motus augmenti et deminutionis	127
Quaestio secunda: Quomodo differant ab aliis speciebus motus	128
Quaestio tertia: Quae sint eius principia	129
Quaestio quarta: Utrum sint ad omnem partem aequaliter vel non	129
Quaestio quinta: Utrum eiusdem virtutis sit deminuere, cuius est augmentare	130
Quaestio sexta: Utrum motus augmenti aliquando stet	130
Sectio secunda: De augente et aucto	132
Prooemium	132
Quaestio prima: Utrum augens sit corporeum vel incorporeum	132
Quaestio secunda: Utrum quaelibet pars aucti sit aucta	133
Sectio tertia: De nutritione	136
Prooemium	136
Quaestio prima: De nutritione in se	136
Articulus primus: Utrum nutritio sit motus	136
Articulus secundus: Utrum sit nutritio unus motus vel plures	137
Articulus tertius: Ad quam speciem motus nutritio reducatur	138
Articulus quartus: Utrum nutritio semper sit, dum animal vivit	139
Articulus quintus: Quare in motu nutritionis non accidat lassitudo	140
Quaestio secunda: De movente et mobili huius motus	140
Prooemium	140
Articulus primus: Quid sit movens principale in motu nutritionis	141
Articulus secundus: Quid sit movens instrumentale in motu nutritionis	141
Articulus tertius: Quid sit mobile in motu nutritionis	142
Quaestio tertia: De terminis huius motus, scilicet nutriente et nutrito	143
Prooemium	143
Articulus primus: De nutriente	143
a. Utrum nutriat simile vel dissimile	144
b. Utrum nutrimentum transeat in substantiam nutriti vel non	144
c. Utrum nutrimentum convertatur in veritatem naturae humanae	145

Articulus secundus: De nutrito	148
a. Utrum nutritum nutriatur secundum speciem et materiam vel secundum materiam tantum	149
b. Utrum in omnibus partibus materiae possit fieri deperditio vel restauratio vel in quibusdam tantum.	150
TRACTATUS QUINTUS: De motu alterationis	153
Prooemium	153
Quaestio prima: Quid sit motus alterationis et quomodo differat ab aliis speciebus motus et quid in ipso sit movens principale et quid movens instrumentale et quid sit mobile	153
Quaestio secunda: Quot requiruntur et quae ad veram alterationem et physicam	154
Quaestio tertia: De mixtione	156
Quaestio quarta: De alterationibus, quae non sunt physicae proprie loquendo, sed metaphysicae.	159
Prooemium	159
Articulus primus: De alteratione, quae est in qualitatibus intentionalibus materialibus	159
a. Utrum in illuminatione aeris vel in mutationibus ab intentionibus colorum sint plura mutata esse	159
b. Posito, quod sint plura, utrum mensurentur pluribus instantibus vel uno	160
c. Utrum inter talia mutata esse cadat moveri medium vel utrum possint dici motus	161
Articulus secundus: De immutatione intellectus angeli vel etiam nostri a speciebus intelligibilibus, quae sunt intentiones immateriales.	161
TRACTATUS SEXTUS: De generatione et corruptione	163
Prooemium	163
Quaestio prima: Quid sint generatio et corruptio et utrum sint mutationes vel motus	163
Quaestio secunda: Quid sit movens principale et quid instrumentale in istis mutationibus	165
Quaestio tertia: Quid sit mobile in generatione et corruptione	165
TRACTATUS SEPTIMUS: De loco	167
Prooemium	167
Sectio prima: De loco in se et absolute.	167
Quaestio prima: Utrum locus sit	167
Quaestio secunda: Quid sit locus	170
Quaestio tertia: Destructio errorum circa quiditatem loci	171
Quaestio quarta: Divisiones loci	175
Quaestio quinta: De sex distantis locis	178
Sectio secunda: De loco in ordine ad locata	179

Prooemium	179
Quaestio unica: De loco in ordine ad locata in communi	179
Articulus primus: Quot sint modi essendi in loco et quare tot.	179
Articulus secundus: Quid sint modi essendi in loco	180
Articulus tertius: Utrum aliquid primo possit esse in se ipso aliquo modo essendi in.	181
a. Quid sit inesse primo et per se	181
b. Utrum ista competant se primo et per accidens	181
c. Utrum aliquo modo aliquid possit esse in se ipso	182
d. Demonstrationes ad propositum	182
 Indices	
Index auctoritatum	189
Index nominum	197